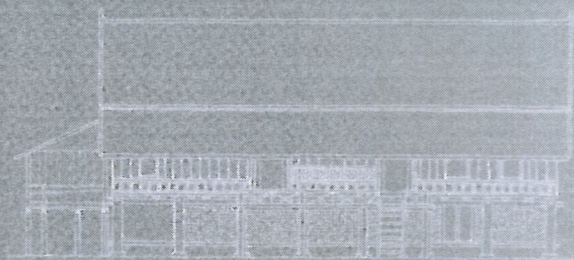
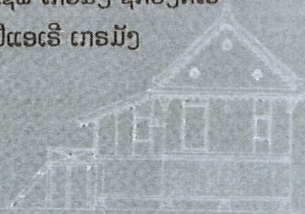

ເຮືອນລາວ

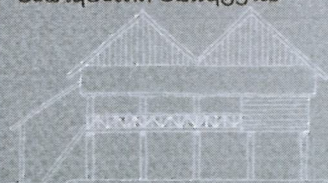
ເຫລັ້ມ 1

ຂຽນໂດຍ:
ໂຊຟີ ເກຣມັງ ຊັກປັງຕີເອ
ປີແອເຮີ ເກຣມັງ

ແປໂດຍ:
ສຸນັນທາ ກັນລະຍາ ກັດຕິຍະສັກ
ແກ້ວຜິລາວັນ ອາໄພລາດ
ວຽງແກ້ວ ສຸກສະຫວັດດີ
ອະພິໄຊຍະເດດ ອິນສີຊຽງໃໝ່

ເຂົາເຈົ້າກໍ່ຄິດຄືກັນກັບທ່ານ ອັງເດ ເລຣີວ ກູຣັງ (André LEROI GOURHAN) ທີ່ຂຽນໄວ້ວ່າ ¹:
 "ເອທາສະຖານຕອບສະໜອງຄວາມຈຳເປັນ ປະການຄື: ສ້າງສິ່ງແວດລ້ອມ
 ທີ່ມີປະສິດທິຜົນທາງເຕັກນິກ, ຮັບປະກັນຂອບຂອງສັງຄົມ, ແລະໂດຍເລີ່ມຈາກຈຸດຫນຶ່ງ
 ຈົດວາງລະບຽບ ໃນຈັກກະວານອ້ອມຮອບຕົວ".

ຜູ້ຂຽນທັງສອງນີ້ ຈຳກັດວຽກຂຽນຂອງຕົນໄວ້ສະເພາະກ່ຽວກັບເຮືອນແບບຊົນນະບົດ ຍົກເວັ້ນແຕ່
 ບາງກໍລະນີສຳລັບນະຄອນຫຼວງພະບາງ. ໃນຂະນະດຽວກັນ ເຂົາເຈົ້າເຈຕະນາບໍ່ກ່າວເຖິງວຽກງານ
 ໂຍທາທິການອື່ນໆ ເປັນຕົ້ນວ່າຂົວ ຫຼືຖະຫນົນຫົນທາງ ຫຼືແມ່ນແຕ່ສິ່ງກໍ່ສ້າງຕ່າງໆ
 ທາງສາສະໜາ. ຈະພໍເວົ້າໄດ້ບໍ່ວ່າ: ເສຍດາຍ ທີ່ຍັງຂາດເລື່ອງກ່ຽວກັບການ
 ຂຸດນຳສ້າງ? ເຂົາເຈົ້າເລີ່ມດຳເນີນງານຈາກ "ແບບໂຄງຮ່າງການວິໄຈ" ໂດຍວາງ
 ເນື້ອຫາຂອງແຕ່ລະບ້ານໃຫ້ມີເນື້ອໃນທີ່ກ້າເກີ່ງກັນ. ວຽກສະໜາມຂອງພວກເພິ່ນ ມີລັກສະນະຍຶດຍາວ
 ຫຼາຍກວ່າຄັດຈ້ອນ. ແຕ່ສຳລັບ "ເຮືອນຫຼັງຫນຶ່ງຢູ່ບ້ານດອນຫຼວງ" ກໍ່ເປັນບົດຫນຶ່ງ
 ທີ່ຍາວຮອດ 50 ໜ້າ. ນັບວ່າເປັນບົດຂຽນທີ່ມີລາຍລະອຽດຫຼາຍ(ບົດທີ IV), ໂດຍລວມ
 ແລ້ວຂໍ້ສັງເກດນີ້ ມີອັນຄ້າຍຄືກັບບົດຂຽນອື່ນໆ ກ່ຽວກັບປະເທດໃນອາຊີອາຄະເນ.

ທ່ານ ປີແອຣ໌ ເຄມັງ (Pierre CLÉMENT) ເດີນທາງມາເຖິງປະເທດລາວ
 ໃນລະດູແລ້ງປີ 1968 ໃນນາມສະຖາປະນິກຜູ້ປະສານງານ ເຂົາເຈົ້າມາຮັບຜິດຊອບ
 ຄຸນນະການກໍ່ສ້າງ ສະຖາບັນວິສະວະກຳການກະເສດແຫ່ງຫນຶ່ງ ແລະອາໄສເຂົາເຈົ້າເວລາພັກ
 ເດີນທາງໄປທົ່ວທຸກແຫ່ງທົນຂອງປະເທດ ແລະສືບຕໍ່ທ່ອງທ່ຽວອີກໃນ ສົກປີ 1969-70
 ແລະລະດູຫນ້າວປີ 1972-73, ຈາກນັ້ນ ຈຶ່ງຮິບໂຮມຂຶ້ນເປັນໂຄງເລື່ອງ ອັນເປັນທີ່ມາ
 ຂອງການຄົ້ນຄວ້າຄັ້ງນີ້. ອີງໃສ່ການຕິດຕໍ່ພົວພັນແບບເພື່ອນສະຫາຍ ກັບບັນດານັກຄົ້ນຄວ້າ
 ໝູ່ມສັງກັດ CeDRASEMI ນຳພາໂດຍທ່ານ ຈອກຊ໌ ກອນໂດມິນາສ (Georges CONDOMINAS),
 ບວກກັບຄວາມຮອບຮູ້ດ້ານວັນນະຄະດີຊົນເຜົ່າ, ເຂົາເຈົ້າຈຶ່ງຂະຫຍາຍຂອບເຂດຂອງການປະຕິບັດງານ
 ໃຫ້ກວ້າງອອກຕື່ມອີກ. ເຊັ່ນການເວົ້າເຖິງເຄື່ອງເຮືອນແລະເຄື່ອງໃຊ້ສອຍປະຈຳວັນ ທີ່ມີສ່ວນ
 ພົວພັນຕໍ່ແຜນຜັງຂອງເຮືອນປະເພດຕ່າງໆ ເຊິ່ງສະມາຊິກໃນຄອບຄົວເປັນຜູ້ນຳໃຊ້ ແລະພົວພັນເຖິງ
 ບ້ານໃກ້ເຮືອນຄຽງ. ໃນເວລາກັບຄືນປະເທດຝະລັ່ງ ເຂົາເຈົ້າທັງສອງສຳເລັດການສຶກສາທາງດ້ານ
 ຂົນເຜົ່າວິທະຍາ ທີ່ຜະແນກທີ VI ຂອງໂຮງຮຽນ E.P.H.E. ເຊິ່ງໃນເມື່ອກ່ອນເອີ້ນວ່າ E.H.E.S.S. ພ້ອມທັງຝຶກ
 ມົນພາສາລາວ ແລະເລີ່ມຂຽນປຶ້ມເຫລົ່ານີ້.

SPC (ຫຍໍ້ມາຈາກຊື່ຜູ້ຂຽນ ໂຊຟີ-Sophie ແລະ ປີແອຣ໌ ເຄມັງ-Pierre CLÉMENT)
 ປາດຖະໜາຈະຜ່ານກາຍຂອບເຂດຄວາມຊຳນານຂອງຕົນອອກໄປ, ໄດ້ບອກຢ້າກັບພວກເຮົາເລື້ອຍໆ
 ຜ່ານການແລກປ່ຽນຂໍ້ຄວາມຕໍ່ກັນ ກໍ່ຄືຈາກຜົນງານການວາງສະແດງຂອງເຂົາເຈົ້າ ເຮົາເຫັນໄດ້
 ອັດສະນະອັນສັກສິດຂອງທ່ານ ວິຕຼີວ (VITRUVÉ) ຜູ້ເຊິ່ງກຳນົດວ່າ: "ສະຖາປັດຕະຍະກຳ
 ແມ່ນວິທະຍາສາດອັນຫນຶ່ງ ທີ່ຕ້ອງອາໄສຄວາມຫຼາກຫຼາຍ ທາງດ້ານການສຶກສາ
 ຄົ້ນຄວ້າ ແລະຄວາມຮູ້ປະກອບເຂົ້າດ້ວຍກັນ" ². ແລະເຂົາເຈົ້າຍັງຖືນຳທ່ານ ແອຣ໌.ໂມເຍ
 (R. MONIER) ທີ່ວ່າ: "ການກໍ່ສ້າງແມ່ນການປະກອບສ້າງ ການກະທຳທາງເຕັກນິກ.
 ທາງເສດຖະກິດ. ທາງນິຕິສາດ ທາງຄວາມງາມ" (ໜ້າ 264 ຕາມອັກສອນສະຫຼຽງ).

¹ *Le Geste et la Parole*, II, La Mémoire et les
 rythmes, Paris, 1965, Albin-MICHEL, p.50.

² ຈົດພິມຄືນໃໝ່ໃນປີ 1965 *Vitruve, les dix livres
 d'architecture*, ນຳສະເໜີໂດຍ André DELMAS
 (ອີງມາຈາກການແປຂອງ Claude PERRAULT, 1673), Paris,
 André BALLAND, p. 29.

ຄຳກ່າວອ້າງທັງສອງທີ່ຍົກມານັ້ນ ໄດ້ປູຜັນຖານເບື້ອງຕົ້ນໄວ້. ຫຼືອາດຈະເວົ້າອີກວ່າແນວຄິດທີ່ເປັນແກ່ນສານຂອງປັ້ມເຫຼັ້ມນີ້ ແມ່ນມີຢູ່ໃນຕົວແລ້ວ.

ພວກເຮົາບໍ່ຢາກໃຫ້ບົດສະເໜີນີ້ ເປັນຄືຜ້າມ່ານກັນກາງ ລະຫວ່າງຜູ້ອ່ານກັບເນື້ອໃນປັ້ມແຕ່ຢ່າງໃດ, ຈຶ່ງຂໍແຍກຈຸດສຳຄັນບາງຈຸດອອກໄວ້ ແລະຈຳກັດຂອບເຂດໂດຍເຈດຕະນາ.

ລາຍຊື່ວັດສະດຸທີ່ນຳໃຊ້ໃນການປຸກສ້າງ ກໍເກີນກາຍຂອບເຂດທີ່ຄາດກະເຮົາໄວ້ ຈົນມີລາຍລະອຽດຂອງແຕ່ລະຊັ້ນສ່ວນ ຮອດວິທີຊອກຫາມາອີກ; ໂດຍສະເພາະແລ້ວ ທີ່ມາຈາກໂລກແຫ່ງຟຶກສາຊາດໂດຍກົງ ເຊັ່ນ ໄມ້ໄຜ່, ໄມ້, ຫຍ້າ ກໍໄດ້ເວົ້າເຖິງວິທີໃນການຈັດຫາ, ການເລືອກຍາມ. ການຂົນສົ່ງ ແລະໄລຍະເວລາທີ່ວັດສະດຸເຫຼົ່ານີ້ ຈະສາມາດໃຊ້ງານໄດ້. ມີການສັງເກດລະອຽດ ກ່ຽວກັບຕົ້ນໄມ້ທີ່ເປັນໄພ "ຍ້ອນເຫດໃດ". ຕັດໄດ້ຫຼືຕັດບໍ່ໄດ້, ວັນທີ່ເປັນສິລິມຸງຄຸນໃນການຕັດຕົ້ນໄມ້ນັ້ນ ແລະກໍຍັງກ່າວເຖິງ ຄວາມທົນທານຂອງວັດສະດຸເຫຼົ່ານັ້ນອີກດ້ວຍ (ຕາລາງ 7, 8 ແລະ 9).

ແນ່ນອນຜູ້ຂຽນຍັງໄດ້ນຳສະເໜີ ບັນຊີເຄື່ອງມືແລະອຸປະກອນຕ່າງໆ ດ້ວຍຄຳບັນລະຍາຍຮູບແຕ້ມມືແລະບອກວິທີການນຳໃຊ້. ສິ່ງສຳຄັນອີກອັນໜຶ່ງທີ່ເປັນຄວາມຮູ້ໃຫມ່ກໍຄື ການໃຊ້ເສື້ອຍຊອຍໄມ້ແປ້ນປູ ມາປ່ຽນແທນດ້ວຍການປູຜັ້ນຟາກໄມ້ໄຜ່ (ໄມ້ໄຜ່ລຳໜຶ່ງທີ່ມີຂະໜາດໜ້າຕັດ 6 ຊັງຕີແມັດ, ຜ່າແລ້ວທຸບໃຫ້ມີໜ້າກວ້າງ 20 ຊັງຕີແມັດ). ບາງຄັ້ງບົດຂຽນກໍໄດ້ກາຍອອກຂອບເຂດຂອງ ເຕັກໂນໂລຊີ ຍົກຕົວຢ່າງວ່າ: ຄວນຈະໃຊ້ຄຳວ່າເຫຼັກຊີ ຫຼືວ່າສິ່ງດີ? ເພື່ອຊອກຫາຄຳສັບທີ່ກ່ຽວພັນກັບຊື່ດັ້ງເດີມ ຂອງວິລະຊົນຜູ້ສ້າງອະລິຍະທຳ ແລະຕຳນານຂອງພວກເຂົາ(ເຫຼັ້ມ 2, ບົດທີ XX, III, ຖົງແພງ). ບັນດາວັດສະດຸໃຫມ່ໆສຳລັບຄົນລາວ ນັບມື້ນັບໄດ້ຖືກນຳໃຊ້ຢ່າງແພ່ຫຼາຍເປັນຕົ້ນວ່າ: ດິນຂໍ ແລະສັງກະສີຮ່ອງ ອັນເປັນວັດສະດຸສຳເລັດຮູບທີ່ຫາຊື່ງ່າຍຕາມທ້ອງຕະຫຼາດ ແລະພ້ອມສຳລັບໃຊ້ງານທຸກເມື່ອ ໂດຍບໍ່ຈຳເປັນປ່ຽນເຄື່ອງມືແລະອຸປະກອນ ທີ່ເຄີຍໃຊ້ກັນມາແຕ່ຢ່າງໃດ. ເຄື່ອງຫຸ້ມຫໍ່ຂອງນັບວ່າຍັງມີປະໂຫຍດ ຖືກນຳໃຊ້ອີກຕໍ່ໜຶ່ງ ຢູ່ໃນການນຳໃຊ້ເຂົ້າໃນສ່ວນຕ່າງໆຂອງເຮືອນ ເຊັ່ນວ່າ: "ຝາປ່ອງຢ້ຽມ ແມ່ນນຳໃຊ້ທິບລູກປືນໃຫຍ່", "ຝາເຮືອນແມ່ນນຳໃຊ້ທິບຜະລິດຕະພັນກູ້ໄຟ" ຫຼື "ກາບລະເບີດ" (ເບິ່ງໃນ pl. XXVIII).

ຊື່ຂອງວັດສະດຸທັງຫມົດ ລະບຸພ້ອມອັກສອນລາວແນບຂ້າງໄວ້, ແລະສຳລັບຊື່ຂອງຕົ້ນໄມ້ແມ່ນໄດ້ໃຊ້ຊື່ພາສາລາຕິນ ສ່ວນໃຫຍ່ມາຈາກປັ້ມຂອງທ່ານ ຈູເລີ ວິດາລ (Jules VIDAL) ແລະແນ່ນອນ ປະມວນຄຳສັບທີ່ກ່ຽວກັບຊື່ເຄື່ອງມືອຸປະກອນຕ່າງໆ, ເຄື່ອງໃຊ້ສອຍພາຍໃນເຮືອນ ຕະຫຼອດຄຳສັບທັງຫມົດຂອງເຮືອນ ກໍໄດ້ຈັດທຳເຊັ່ນດຽວກັນ. ສະຖາປະນິກ-ນັກຊົນເຜົ່າວິທະຍາຂອງພວກເຮົາ ນຳໃຊ້ສຳນວນຄຳສັບຈຳເພາະທີ່ໃຊ້ໃນທາງວິຊາການ ຂອງພວກເພິ່ນເຂົ້າໃນການຂຽນປັ້ມເຫຼັ້ມນີ້ ແລະເມື່ອຄຳສັບໃດຫາກມີລັກສະນະທາງເຕັກນິກ ເກີນກວ່າທີ່ທ່ານຜູ້ອ່ານບາງທ່ານຈະເຂົ້າໃຈ ເຂົາເຈົ້າກໍຈະມີຄຳອະທິບາຍເພີ່ມເຕີມໃຫ້ ພາຍໃຕ້ຄວາມຫມາຍອັນດຽວກັນ. ການແປສັບໂດຍກົງຈາກພາສາຝະລັ່ງ ເຊັ່ນຄຳວ່າ: "cuisine-ເຮືອນຄົວ" ແລະ "chambre à coucher-ຫ້ອງນອນ" ເຫຼົ່ານີ້ເປັນຕົ້ນ. ບາງຄັ້ງຜູ້ແຕ່ງກໍມີຄວາມຈຳເປັນ ຕ້ອງໄດ້ຫຼີກລຽງທີ່ຈະໃຊ້ຫຼືບໍ່ໃຊ້ຄຳນຳໜ້າຕື່ມ ເພື່ອເຮັດໃຫ້ຄວາມຫມາຍ ໃກ້ຄຽງກັບຄວາມຄິດແບບລາວຍິ່ງຂຶ້ນ(ບົດທີ VI). ຕົວຢ່າງວ່າ(ເຫຼັ້ມ 2, ບົດທີ XVII, III, ດ້ານໜ້າກ່ອນສີໜ້າ) ຄຳສັບພາສາຝະລັ່ງ "fenêtre" ເຊິ່ງໃນພາສາລາວຫມາຍເຖິງ "ປ່ອງຢ້ຽມ": ປ່ອງສຳລັບຢ້ຽມເບິ່ງ ສ່ອງເບິ່ງ ເບິ່ງຈາກທາງໃນຫນ້າອອກເຮືອນ; ກົງກັນຂ້າມກັບພາສາຝະລັ່ງທີ່ແປວ່າ: ເມື່ອແນມເບິ່ງເຮືອນແຕ່ລະຫຼັງໃນເຫດສະບານເມືອງ ປາກົດຄືມີຜ້າກັງບາງໃສ ມາຫ້ອຍປະດັບຝາເຮືອນດ້ານນອກໄວ້.

ການຄົ້ນຄວ້າຫາລາຍລະອຽດຄວາມຄັກແນ່ນີ້ ຈຳຕ້ອງໄດ້ເບື້ອງໜ້າເຈ້ຍຈຳນວນໜຶ່ງ ໃຫ້ກັບ ການອະທິບາຍ ເຖິງລັກສະນະຂອງເສົາເຮືອນ(ໜ້າ 15-16). SPC ໄດ້ທົບທວນຄືນໃຫ້ເຫັນ ຜົນງານຂອງທ່ານ ຫງຽນ-ວັນ-ຮວຽນ (NGUYEN-VAN-HUYEN) ທີ່ໄດ້ກ່າວຢູ່ໃນ ພາກເປີດຫົວເລື່ອງຂອງບົດ ເຮືອນຮ້ານ-L'Introduction... à l'habitation sur pilotis... ໜ້າ 185 ຂອງເພິ່ນແລະໜ້າ 13 ຂອງ SPC. ມີເງື່ອນໄຂໃດແດ່ ທີ່ຈະສາມາດຊຸກຍູ້ໃຫ້ສັນນິຖານ ແບບງ່າຍໆ ຫຼືອະທິບາຍເພີ່ມເຕີມອີກ. ເນື່ອງຈາກພາກພື້ນແຫ່ງນີ້ຂອງໂລກ ເຄີຍໄດ້ຮັບ ໃນຜົນບັດອັນໜ້າຫວາດກົວຈາກເຊື້ອຜະຍາດໄຂ້ປ່າ(ມາລາເຣຍ) ມາແລ້ວ. ພວກເຮົາເຄີຍໄດ້ຍິນ ຄຳເລົ່າຂານກັນວ່າ: "ຍຸງກັນຊີ້(ອາໂນແຟນ)-les anophèles "ໜ້ອຍໜັກໜ້ອຍໜາທີ່ສຸດ ຈະຢືນຢູ່ໃນລະດັບສູງກວ່າໜຶ່ງແມັດຈາກພື້ນດິນ ແລະຢູ່ໃນປັ້ມເຫຼັ້ມນີ້ ເກືອບບໍ່ມີການກ່າວເຖິງມັງເລີຍ. ໃນນີ້ບໍ່ໄດ້ຫມາຍຄວາມວ່າຜູ້ຂຽນລົມແຕ່ຢ່າງໃດ ຈະເຫັນໄດ້ວ່າ ລະດັບພື້ນເຮືອນໂດຍທົ່ວໄປ ຖືກຍົກໃຫ້ຢູ່ເໜືອພື້ນດິນຢ່າງຕໍ່າສອງແມັດ. ແຕ່ໃນທາງກັບກັນ ໃນຜົນງານໃໝ່ໆຂອງເຂົາເຈົ້າ ທີ່ຂຽນໄວ້ວ່າ: "ອົງປະກອບເພື່ອປຽບທຽບກ່ຽວກັບ ເຮືອນຂອງຊົນເຜົ່າທີ່ເວົ້າພາສາໄຕ - Éléments comparatifs sur les habitations des ethnies de langues thai" (ບົດລາຍງານ ໃນຊຸມປີ 1978), ພວກ"ສານ-Shan" ແລະພວກ"ລີ້-Lü" ມັກອາໄສຢູ່ເຮືອນພື້ນຕ່ຳໆເກືອບຕິດດິນ ແລະເຂົາເຈົ້າກໍກາງມັງນອນ. ພວກເຮົາບໍ່ອາດອວດອ້າງໄດ້ວ່າ ດິນຮອບຮູ້ທັງຫມົດກ່ຽວກັບພາກພື້ນ ອາຊີອາຄະເນ, ພຽງແຕ່ວ່າການສັງເກດບາງຢ່າງຂອງພວກເຮົາ ຄືວ່າຈະເດີນໄປໃນທິດທາງ ອັນດຽວກັນ. ຖ້າວ່າການສັນນິຖານຂອງພວກເຮົາຫາກຖືກຕ້ອງ, ທີ່ວ່າການຫຼີກລຽງໄພຈາກຍຸງ ດ້ວຍວິທີຍົກພື້ນເຮືອນໃຫ້ສູງຂຶ້ນນີ້ ກໍຈະຮັບປະກັນສະເພາະເວລາຜູ້ຢູ່ອາໄສຫາກຢູ່ ໃນເຮືອນເທົ່ານັ້ນ, ແລະແນ່ນອນ ເຂົາເຈົ້າຈະບໍ່ອາດ ປ້ອງກັນບັນຫານີ້ໄດ້ຕະຫຼອດ 24 ຊົ່ວໂມງ.

ຊາວຊົນນະບົດລາວເມື່ອແຕ່ງດອງແລ້ວ ກໍຈະປູກເຮືອນແລະຢູ່ອາໄສ ໄປຕະຫຼອດຊີວິດຂອງຕົນ. ແຕ່ເນື່ອງຈາກວ່າເຮືອນມີໂຄງສ້າງທີ່ເຮັດດ້ວຍໄມ້ ບໍ່ແມ່ນໂຄງສ້າງຝາຮັບນ້ຳໜັກແຕ່ຢ່າງໃດ, ດັ່ງນັ້ນ ແຮງງານຊ່ວຍເຫຼືອຈາກພາຍນອກ ຈຶ່ງມີຄວາມຈຳເປັນ. ໃນຂະນະທີ່ເຈົ້າຂອງເຮືອນເອງກໍອາດ ເປັນຊ່າງແຕ່ແລ້ວ ເພາະວ່າກ່ອນທີ່ຈະມາເຖິງໄວຄົນສຳນີ້ ລາວກໍຕ້ອງເຄີຍຜ່ານການຝຶກຝົນຊ່ອຍເຫຼືອ ບ້ານໃກ້ເຮືອນຄຽງມາແລ້ວ. ແຕ່ຖ້າຫາກວ່າລາວບໍ່ແນ່ໃຈໃນສີມືຂອງຕົນເອງ ກໍຈຳເປັນຕ້ອງ ສັບຫາຜູ້ມາຮັບຜິດຊອບແທນ. ເຊິ່ງຜູ້ນັ້ນຈະມີໜ້າທີ່ບົດບາດ ສູງກວ່າແຮງງານອື່ນໆທີ່ມາ ຊ່ອຍເຫຼືອທົ່ວໄປ. ໃນກໍລະນີທີ່ມີເງື່ອນໄຂຈຳກັດ ລາວກໍຈະເອົາຫາຊ່າງຜູ້ທີ່ຊຳນານງານດ້ານນີ້ ສະເພາະພ້ອມກຳມະກອນ ເຊິ່ງຕ້ອງໄດ້ຈ່າຍຄ່າແຮງງານໃຫ້. ສິ່ງທີ່ຄ້າຍຄືກັນໃນຮູບການຂອງ "ແບບວິທີການປູກສ້າງ" ແມ່ນໜ່ວຍງານທີ່ຈະເຮັດວຽກ, ເຊິ່ງມີຄວາມຈຳເປັນທີ່ສຸດ ບໍ່ຕ່າງຫຍັງ ກັບຊ່າງໄມ້ຢູ່ໃນປະເທດຕາເວັນຕົກເລີຍ. ຢູ່ໜ້າ 305 ກ່າວວ່າ: "6 ໂມງ 30: ພວກເຂົາ ມີນ້ຳກັນ 12 ຄົນ, ເດັກນ້ອຍ 2 ຄົນເປັນຜູ້ຊ່ວຍມື"; (ໜ້າ 310) ວ່າ: "8 ໂມງ 30: ພວກເຂົາມີນ້ຳກັນທັງຫມົດ 32 ຄົນເພື່ອເຮັດວຽກ". ແຕ່ລະຄົນຮູ້ດີກ່ຽວກັບໜ້າວຽກທີ່ຕົນ ຈະຕ້ອງເຮັດ, ພາຍໃຕ້ບັນຍາກາດການເຮັດວຽກອັນມ່ວນຊື່ນ ເກືອບຈະບໍ່ມີການອອກຄ່າສິ່ງໃດໆ ແລະຖ້າມີກໍຈະເປັນໄປຕາມຈັງຫວະຂອງມັນ. ໃນຂະນະດຽວກັນນັ້ນ ຝ່າຍຍິງກໍມີໜ້າທີ່ແຕ່ງຢູ່ ຄົວກິນສຳລັບຫມົດທຸກຄົນ. ແຕ່ແນ່ນອນ ເມື່ອມີນາຍຊ່າງມືອາຊີບມາຮັບເຫມົາວຽກທັງຫມົດ ຄວາມເປັນກັນເອງ ທີ່ເຄີຍປະຕິບັດກັນມາຊຳນານກໍຈຶດຈາງລົງ. ວຽກງານການປູກສ້າງດັ່ງກ່າວ ດຳເນີນໄປພາຍໃຕ້ຜົນປະໂຫຍດຂອງທັງສອງຝ່າຍ ດ້ວຍເຫດແລະຜົນ ແລະເພື່ອສືບທອດຮີດຄອງ ປະເພນີດັ້ງເດີມ, ໂດຍມີເຄື່ອງມືຕ່າງໆ ອຳນວຍຄວາມສະດວກໃຫ້ການເຮັດວຽກ ເປັນ ຊຸປະກອນທີ່ຜະຫຼິດຂຶ້ນແບບງ່າຍໆ ແຕ່ຫາກວ່າເວລານຳໃຊ້ນັ້ນ ຈະມີປະສິດທິຜົນທີ່ສຸດ ໄດ້ແກ່:

ລູກດົງ. ເຊືອກຈັບລະດັບ, ໄມ້ສາກ, ໄມ້ລາງຂີດເສັ້ນຂະໜານ ເປັນຕົ້ນ; ມາດຕະຖານກ່ຽວກັບຫົວຫນ່ວຍວັດແທກ ອັນເປັນທີ່ຮູ້ຈັກກັນດີ ເປັນຄືຂໍ້ບັງຄັບທີ່ຕ້ອງປະຕິບັດ ຢ່າງເຄັ່ງຄັດ(ຫນ້າ 333 ແລະຕໍ່ໄປ) ຄືດັ່ງດຽວກັນກັບການນັບຖືອິດສະລາມ ແລະກົດເກນ ທາງໂທຣາສາດ ທີ່ປະຕິບັດສືບທອດກັນມາ, ເຊິ່ງເຮົາຈະກັບມາເວົ້າຄືນອີກຕື່ມ ໃນຕໍ່ໄປນີ້.

ໂດຍຍົກເວັ້ນວັດສະດຸທັນສະໄຫມ ເຊັ່ນວ່າ: ສັງກະສີຮ່ອງ ຫຼືເຄື່ອງຫຸ້ມຫໍ່ ດັ່ງທີ່ໄດ້ກ່າວ ຜ່ານມານັ້ນ, ວັດສະດຸອື່ນໆທັງຫມົດທີ່ນຳມາໃຊ້ລ້ວນແຕ່ມາຈາກພືດ ແລະບໍ່ອາດທ້າທາຍ ຕໍ່ການເວລາໄດ້. ນີ້ເປັນພຽງຄວາມຄິດທີ່ຂັດແຍ່ງ ຕໍ່ປາກົດການພາຍນອກເທົ່ານັ້ນ: ແຕ່ຫາກຍ້ອນ ຄວາມຜ່ອຍຂອງວັດສະດຸເຫຼົ່ານີ້ນີ້ເອງ ທີ່ພາໃຫ້ສະຖາບັດຕະຍະກຳລາວ ມີສະເຖຍລະພາບ ອັນຫມັ້ນຄົງໄດ້. ສຳລັບຊາວລາວແລ້ວ, ພຽງແຕ່ປ່ຽນຖ່າຍພາກສ່ວນທີ່ຊຸດໂຊມແລະແປ່ເພ ກໍ່ສາມາດປົກປັກຮັກສາສ່ວນທີ່ເຫຼືອໄວ້ໄດ້. ບັນດານາຍຊ່າງປະຕິບັດແນວນີ້ ສືບທອດກັນມາ ແລະຮັກສາການປຸກສ້າງແບບນີ້ໃຫ້ຄົງທົນ. ຢູ່ໃນບົດທີ V "ການຈັດແບ່ງຮູບແບບຂອງເຮືອນ" ໄດ້ຊີ້ແຈງໃຫ້ຂໍ້ມູນຫຼາຍກວ່າ ການຈັດແບ່ງຮູບແບບຂອງເຮືອນອີກຊ້າ; ໃນນັ້ນໄດ້ຜັນລະນາເຖິງ ເຮືອນລາວຢ່າງລະອຽດຢູ່ໃນ "ສະພາບທົ່ວໄປ" (ເຫຼັ້ມ 2, ບົດທີ XV, II).

ຄຳວ່າ "maison-ເຮືອນ" ຖືກນຳໃຊ້ຢູ່ໃນ "ຄວາມຫມາຍທີ່ຈຳກັດ, ຫມາຍເຖິງອາຄານ ບ່ອນທີ່ມີຄົນອາໄສຢູ່"; ແລະສ່ວນຄຳວ່າ "habitation-ທີ່ຢູ່ອາໄສ, ເຮືອນ ຫຼືບ້ານເຮືອນ(ພາສາ ທ້ອງຖິ່ນລາວ)" ຈະມີຄວາມຫມາຍກວ້າງກວ່າ, ຄືຫມາຍເຖິງເຮືອນທີ່ປະກອບດ້ວຍ "ຮົ່ວບ້ານ ແລະໂຄງສ້າງຍ່ອຍອື່ນໆ ໃນບໍລິເວນດຽວກັນ" (ຫນ້າ 22), ເປົ້າຫມາຍຂອງ ບົດທີ IX ຊ່ອຍໃນການຕັດແຕ້ມການຈັດແບ່ງປະເພດຂອງເຮືອນ ໄດ້ຫນ້ອຍຫນຶ່ງອີງຕາມເນື້ອໃນ(ຫນ້າ 107) ທີ່ກ່າວວ່າ: "ຄຸນລັກສະນະຮູບຊົງພາຍນອກຂອງເຮືອນ"; ແລະ(ຫນ້າ 269) ທີ່ກ່າວວ່າ: "ເຮືອນຕ່າງໆໂດຍທຽບຖານແລ້ວ ລ້ວນແຕ່ປະກອບຂຶ້ນແບບດຽວກັນ, ມັນຄືກັນ ໃນແງ່ຂອງຮູບຊົງໂດຍລວມ ຫຼາຍກວ່າໃນແງ່ ຂອງຄວາມອຸດົມສົມບູນ ໃນການປະດັບຕົກແຕ່ງ". ການຈຳແນກຜູ້ທຸກແລະຜູ້ຮັ່ງ ຂຶ້ນກັບຊະນິດວັດສະດຸປຸກສ້າງທີ່ນຳໃຊ້ ຄື: ຂອງໃຜຖືກຫຼືແພງກວ່າກັນ (ເຫຼັ້ມ 2, ບົດທີ XVIII, V, ເວລາເຮັດວຽກແລະມູນຄ່າ), ແລະກໍ່ແມ່ນພາຍໃນ ເຮືອນທີ່ສ້າງດ້ວຍວັດສະດຸທັນສະໄຫມ (ເຊິ່ງຫາຊື່ງ່າຍຕາມທ້ອງຕະຫຼາດ)ນີ້ເອງ ທີ່ເຮົາສາມາດ ພົບເຫັນເຄື່ອງເຮືອນຕ່າງໆ ຮູບຊົງແບບປະເທດຕາເວັນຕົກ (ເຫຼັ້ມ 2, ບົດທີ XVII, II.) .

ມູນຄ່າຂອງການປຸກສ້າງ ບໍ່ອາດກ່າວເປັນບົດຫນຶ່ງຕ່າງຫາກ ຫຼືສ່ວນຫນຶ່ງຂອງບົດໄດ້; ນັ້ນບໍ່ຫມາຍຄວາມວ່າ ປຶ້ມເຫຼັ້ມນີ້ຂາດຂໍ້ມູນທີ່ເປັນຕົວເລກແຕ່ຢ່າງໃດ. ກົງກັນຂ້າມລາຄາຕ່າງໆ ໄດ້ກ່າວໄວ້ເປັນເງິນກີບ ໂດຍປຽບທຽບກັບລາຍຮັບຕໍ່ເດືອນຂອງພະນັກງານຜູ້ຫນຶ່ງ (ຫນ້າ 268) ຫຼືວ່າປຽບທຽບລາຄາເຂົ້າສານກິໂລຫນຶ່ງ (ເຫຼັ້ມ 2, ບົດທີ XVIII, V, ເວລາເຮັດວຽກແລະມູນຄ່າ), ເຊິ່ງຊ່ອຍ ໃຫ້ຜູ້ອ່ານເຂົ້າໃຈແຈ້ງກວ່າ. ມູນຄ່າວັດສະດຸປຸກສ້າງທີ່ບອກໄວ້ ອາດແມ່ນລາຄາເບື້ອງຕົ້ນໃນເວລາ ຈັດຫາວັດສະດຸ ເຊັ່ນ: ການຂົນສົ່ງ, ການປະກອບຕິດຕັ້ງ ເສົາ, ໄມ້ໄຜ່, ຫຍ້າມຸງ; ພ້ອມທັງການບອກ ໄລຍະເວລາສຳລັບການປ່ຽນແທນໃຫມ່. ຍົກຕົວຢ່າງສັງກະສີແຜ່ນຫນຶ່ງລາຄາ 450 ກີບ, ແຕ່ ຖ້າເຮົາມຸງຫຍ້າໄຜ ໃນເນື້ອທີ່ດຽວກັນກັບສັງກະສີແຜ່ນຫນຶ່ງ ຈະຕ້ອງຈ່າຍເງິນພຽງ 120 ກີບ ສຳລັບລາຄາທີ່ລວມທັງ ການຊື້ວັດສະດຸ ຄ່າຂົນສົ່ງ ແລະຄ່າແຮງງານມຸງດ້ວຍ. ແຕ່ຕົວເລກ ອັນນີ້ ພຽງແຕ່ບົ່ງບອກມູນຄ່າເທົ່ານັ້ນ, ໃນຕົວຈິງແມ່ນສະມາຊິກພາຍໃນເຮືອນແລະໄຫບ້ານ ໃກ້ຄຽງນັ້ນເອງ ເປັນຜູ້ໄປກ່ຽວ ໄປຂົນເອົາຫຍ້າແຝກ ແລະທັງນຳຫຍ້ານັ້ນມາໄຜໄວ້ເພື່ອມຸງ, ແນ່ນອນເຈົ້າຂອງກໍ່ຕ້ອງລ້ຽງເຂົ້າລ້ຽງນ້ຳຫມູ່ ເພາະບາດວ່າທີ່ຕົນໄປຊ່ວຍຫມູ່ກໍ່ຕ້ອງຖືກເຂົ້າລ້ຽງເຊັ່ນກັນ.

ໃນທາງກັບກັນ ເມື່ອໃດທີ່ມອບວຽກທັງຫມົດ ໃຫ້ນາຍຊ່າງຜູ້ຊຳນານງານປຸກສ້າງເຫມົາ, ຈະພາໃຫ້ຮີດຄອງປະເພນີທາງສັງຄົມ, ທາງສາດສະຫນາ ແລະຄວາມຟືດຟ້າມວນຊື່ນຕ່າງໆ ຄອຍໆຫມົດໄປ(ຈະຍົກເວັ້ນແຕ່ຄວາມເຊື່ອຖືທາງໂຫຣາສາດ ເທົ່ານັ້ນທີ່ບໍ່ຄອຍປ່ຽນ) ດັ່ງນັ້ນ ຈິ່ງມີພຽງເງິນກີບ ທີ່ຈະຊ່ວຍໃນການກຳນົດລາຄາຄັ້ງນີ້ໄດ້.

ຫົວຫນ້າຄອບຄົວ ເປັນຜູ້ທີ່ຕ້ອງຮັບປະກັນຄວາມສະດວກສະບາຍ ແລະຄວາມປອດໄພໃຫ້ແກ່ສະມາຊິກພາຍໃນຄອບຄົວຂອງຕົນ. ໃນຂະນະດຽວກັນ ກໍຕ້ອງຫຼີກເວັ້ນການນຳຄວາມເສຍຫາຍຕ່າງໆມາສູ່ເພື່ອນບ້ານໃກ້ຄຽງ. ນັບແຕ່ເລີ່ມການປຸກສ້າງໃຫມ່ໆ, ເລີ່ມຈາກການກຳນົດທິດທີ່ຕັ້ງຂອງເຮືອນ ຈົນເຖິງມື້ທຳພິທີຂຶ້ນເຮືອນໃຫມ່ (ເຫຼັ້ມ 2, ບົດທີ XIX, VI, ການຕັ້ງເຮືອນໃຫມ່), ມີກົດເກນແລະຮີດຄອງປະເພນີຫຼາຍອັນ ທີ່ຕ້ອງນັບຖືຢ່າງເຄັ່ງຄັດ ໂດຍອີງຕາມຫຼັກໂຫຣາສາດໃນການກຳນົດເລີກງາມແລະຍາມດີ ໂດຍມີນາຍບ້ານ ພະສົງ ເປັນຕົວຢືນໃນການດຳເນີນພິທີກຳຕ່າງໆ(ຫນ້າ 266). ແລະແນ່ນອນວ່າສຸດທ້າຍ ກໍຈະແມ່ນຜູ້ຢູ່ອາໄສໃນເຮືອນຫຼັງດັ່ງກ່າວນັ້ນເອງ ເປັນຜູ້ສືບຕໍ່ປະຕິບັດຕາມຮີດຄອງປະເພນີ ຕາມພິທີກຳ ທີ່ຜູ້ອື່ນໄດ້ປະກອບໄວ້ໃນເບື້ອງຕົ້ນ.

ການທີ່ SPC ພິຈາລະນາເອົາສ່ວນຫນຶ່ງຂອງຂໍ້ມູນ ທີ່ພົວພັນກັບເນື້ອຫາທາງສັງຄົມ ແລະໂດຍສະເພາະຢ່າງຍິ່ງທາງສາດສະຫນາ ດັ່ງທີ່ໄດ້ກ່າວໄວ້ໃນສອງບົດສຸດທ້າຍ. ແຕ່ໃນເວລາດຽວກັນ ຂໍ້ມູນການປະເມີນລາຄາສ່ວນໃຫຍ່ ຜັດຍັງຢາຍໃນເນື້ອຫາຂອງບົດຕ່າງໆ ແລ້ວ. ຫມາຍຄວາມວ່າ ໂຄງຮ່າງຂອງປຶ້ມເຫຼັ້ມນີ້ສະທ້ອນໃຫ້ເຫັນແນວຄວາມຄິດແບບລາວໆ ຫຼາຍກວ່າທີ່ຈະມີແຕ່ແນວຄວາມຄິດ ຂອງສະຖາປະນິກ ຫຼືຂອງນັກຊົນເຜົ່າວິທະຍາພຽງຢ່າງດຽວ; ຊື່ວ່າ ນີ້ເປັນສິ່ງທີ່ຫນ້າພໍໃຈຢ່າງຍິ່ງ. ແລະແນ່ນອນວ່າ ພວກເຮົາກໍບໍ່ສາມາດບັນລະຍາຍຄົງປະກອບທຸກຢ່າງ ຢ່າງຫມົດສ້ຽງເຂົ້າຢູ່ໃນປຶ້ມເຫຼັ້ມນີ້ໄດ້. ບາງທີໃນໄລຍະຜ່ານມາພວກເຮົາອາດຈະມຸ່ງຄວາມສົນໃຈໃສ່ບົດ ການກຳນົດທິດ(ບົດທີ VII), ເປັນຕົ້ນວ່າການກຳນົດທິດທາງ: ຂອງທີ່ຕັ້ງເຮືອນ, ຂອງຜູ້ຢູ່ອາໄສ, ຂອງຜູ້ເກີດໃຫມ່, ຂອງຜູ້ນອນ ຫຼືຂອງຜູ້ຕາຍ ຫຼາຍກວ່າ. ເຊັ່ນ ລັກສະນະການນອນຂອງຜົວແລະເມຍ, ຈະເຫັນວ່າ ຕຳແໜ່ງຫົວຂອງຜູ້ເປັນຜົວຈະຕ້ອງຢູ່ໃນລະດັບເຫນືອກວ່າຜູ້ເປັນເມຍຫນ້ອຍຫນຶ່ງ (ຫນ້າ 166), ລະດັບຄວາມສູງຕ່ຳທີ່ແຕກຕ່າງກັນນີ້ ມີກະພົບເຫັນຢູ່ເລື້ອຍໆ ໃນຂົງເຂດອາຊີອາຄະເນ; ບາງຄັ້ງຈະສັງເກດໄດ້ຈາກລະດັບຂອງຜື່ນແປ້ນລະຫວ່າງຫ້ອງຝ່າຍຊາຍແລະຫ້ອງຝ່າຍຍິງ ທີ່ຫຼຸດລື່ນກັນພຽງຫນ້ອຍດຽວ (ເຊິ່ງຄວາມແຕກຕ່າງອັນນີ້ ມີບໍ່ພໍໃດຊັງຕິແມັດເທົ່ານັ້ນ ແລະຈະບໍ່ສາມາດສັງເກດເຫັນໄດ້ ເມື່ອນຳແບບເຮືອນມາສ້າງເປັນແບບຈຳລອງຫຍໍ້ສ່ວນ ທີ່ວາງສະແດງຕາມທິພິທະພັນຕ່າງໆ). ໃນປຶ້ມເຫຼັ້ມນີ້ ມີຫຼາຍຫນ້າເຈ້ຍ ທີ່ມີເນື້ອໃນກ່າວເຖິງສະເພາະການຄັດເລືອກຕົ້ນໄມ້ ທີ່ຈະເອົາມາເຮັດເສົາຂວັນຂອງເຮືອນ" (ເຫຼັ້ມ 2, ບົດທີ XIV, B, ວິທີເລືອກເສົາຂວັນສຳລັບເຮືອນ), ແລະເຊັ່ນດຽວກັນບໍ່ວ່າຈະແມ່ນຊາດລາວ ຫຼືຕະຫຼອດຮອດໃນພາກພື້ນອາຊີທັງຫມົດແຫ່ງນີ້ ກໍຈະໃຫ້ຄວາມສຳຄັນແກ່ຫົວເລື່ອງນີ້ກວ່າຫມູ່ຫມົດ.

ທ່ານ ອັງເດ ເລີຣົວ-ກູຣັງ (André LEROI-GOURHAN) ເຄີຍຂຽນສະແດງຄວາມຮູ້ສຶກເສຍດາຍທີ່ຫນ້ອຍຫນັກຫນ້ອຍຫນາ ຈະພົບ "ສະຖາປະນິກຈັກຄົນຫນຶ່ງ ໃນກຸ່ມຂອງປັກກິ່ງທ່ຽວ" ເພິ່ນຂຽນໄວ້ໃນປຶ້ມ "ສິ່ງແວດລ້ອມແລະເຕັກນິກ - Milieu et techniques, ສົມເມື່ອປີ 1973, ຫນ້າ 245". ດ້ວຍຜົນງານຂຸດນີ້ຂອງ ໂຊຟີ (Sophie) ແລະ ປີແອລ ເກມັງ (Pierre CLÉMENT) ເຊິ່ງເປັນທັງສະຖາປະນິກ ແລະນັກຊົນເຜົ່າວິທະຍາ ຈຶ່ງເຮັດໃຫ້ພວກເຮົາມີເອກະສານສຳຄັນເຫຼັ້ມນີ້. ສິ່ງທີ່ເຂົາເຈົ້າສຶກສາຄົ້ນຄວ້າມານີ້ ຖືວ່າໃກ້ຄຽງທີ່ສຸດກັບຂໍ້ມູນ

XIV

“ຫຼັກຖານເບື້ອງຕົ້ນກ່ຽວກັບເຮືອນລາວ” (ບົດທີ 1). ເປັນປາກົດການທີ່ຮູ້ຈັກກັນດີ, ດັ່ງຄຳວ່າ ຮູບແບບຂອງເຮືອນສຳລັບຢູ່ອາໄສ ຍ່ອມ“ແຜ່ຂະຫຍາຍອອກ ແລະ ວິວັດ” ໄປຊ້າກວ່າ ຜະຫຼິດຕະພັນທີ່ພໍ້ຄ້າຫາບຂາຍຕາມທ້ອງຕະຫຼາດອີກ. ແລະດັ່ງກ່າວໄວ້ໃນເບື້ອງຕົ້ນວ່າ ວັດສະດຸ ປຸກສ້າງທີ່ຫາຊື້ໄດ້ຕາມທ້ອງຕະຫຼາດຈາກພວກພໍ້ຄ້ານັ້ນ ເຮັດໃຫ້ຄຸນລັກສະນະດັ່ງເດີມຂອງເຮືອນລາວ ປ່ຽນແປງໄປຫນ້ອຍດຽວເທົ່ານັ້ນ.

ເນື້ອໃນພາກເປີດຫົວເລື່ອງ... ເຊິ່ງເປັນຜົນງານຂຽນຂອງທ່ານ ຫງັຽນ-ວັນ-ຮວັຽນ (NGUYEN-VAN-HUYEN) ພິມເມື່ອປີ 1934, ໄດ້ຮັບການກ່າວອ້າງອີງເຖິງສະເຫມີ ເຊິ່ງຜ່ານມາ ກໍ່ເຄີຍມີໃຜ ສາມາດຂຽນບົດຄວາມທີ່ບັນລຸເປົ້າຫມາຍ ຂະໜາດນີ້ໄດ້.

ປັ້ມ “ເຮືອນລາວ-L’habitation lao” ເຫຼັ້ມນີ້ ເປັນຄັງແຫ່ງຄວາມຮູ້ ແລະແຫ່ງການກັນກອງ ຢ່າງມີຫຼັກການແລະແບບແຜນ ວັດສະດຸຕ່າງໆ ລວມທັງ ຊ້າງຜູ້ທີ່ໄດ້ຊົມໃຊ້ມັນ. ນະໂຍກາດນີ້, ຂໍຍົກເນື້ອໃນທັງຫມົດຕໍ່ໄປນີ້ ຄືນໃຫ້ຜູ້ແຕ່ງທັງສອງແລະ ຂໍ້ມູນທ້າຍຫຍັງວ່າ: “ໃນໂລກອັນກວ້າງໃຫຍ່ໄພສານຫນ່ວຍນີ້ ພວກເຮົາບໍ່ອາດ ປະຕິເສດກຸ່ມຄົນເຫລົ່ານີ້ໄດ້ ເພາະເຂົາເຈົ້າ ເປັນຜູ້ທີ່ຮູ້ຈັກຮວມໄມ້ ແລະສາມາດ ຮ່ວມມືໄດ້ເຊັ່ນກັນ”.

ລູຊຽງ ແບຣໂນ (Lucien BERNOT)